DÖRTEYLÛL

İÇİNDEKİLER

SİVAS 10 Kuruş SAYI : 2 - 18

1 - NİSAN - 1939

Haberler ve Çalışmalar

Konferanslar:

Dil, tarih, edebiyat komitesi tarafından tertip edilen konferanslar büyük bir alaka içerisinde devam etmektedir : Lise direktörü Faik Dıranaz, « Türk inkilâbının ideolojisi » Kültür direktörü Cemal Gültekin, « Namık Kemal », Lise Kimya öğretmeni Celâl Akın, « Zehirli gazlar », Orta okul Türkçe öğretmeni Feyzi Kalkancı « Sivas halk şâirleri » Orta okul Türkçe öğretmeni Vehbi Cem Aşkun « Halk edebiyatımız » mevzulu birer konferans vermişlerdir . Bunlardan « Halk edebiyatımız » mevzulu könferansı müteakip, Tanburî Ömer Altuğun idaresinde halk havalarından müteşekkil bir de konser verilmiştir.

Halkevlerinin Yıldönümü :

Halkevlerimizin Yıldönümünde Evimiz « Temsil komitesi » İlk Kömürü bulan Türk Uzun Mehmet» piyesini oynamışlardır. Temsilden evvel, Kültür direktörü Cemal Gültekin « Halkevlerimiz » hakkında bir söylevde bulunmuşlar, Vehbi Cem Aşkun « Halkevleri » adlı şiirlerini, Feyzi Kutlu Kalkancı da « Atatürk'ün » gençliğe hitabelerini okumuşlardır .

Halk Dersaneleri :

Halk dersaneleri ve kurslar komitesinin açtığı A, B dersanelerine devam eden yurtdaşlara imtinanları yapılarak birer vesika verilmiştir. Ayni komitenin Hapishanedeki mesaisi de bu yıl için son bulmuş ve o dersanelere devam edenler de vesikalarını almışlardır .

Çaylı ve danslı toplantılar, Nişan töreni :

Şehrimizde bulunan öğretmenler evimizde yapılmakta bulunan çaylı ve danslı toplantılara devam etmektedir . Orta okuldan sonra sıra İlk okullara gelmiştir . Bu hal tedris yılı sonuna kadar muntazam devam edecektir. Ayrıca yine Ortaokul Fransızca öğretmeni Necip « Akçay » la Dumlupınar okulu öğretmenlerinden « Hanife » nin nişan törenleri de Halkevi salonumuzda samimi bir hava içinde yapılmıştır. Ve çiftlerin nişan yüzüklerini Sayın Valimiz Nazmi Toker takmışlardır.

Halk hatiplerinin söylevleri :

Seçim münasebetile evimizde Cümhuriyet Halk Partisi adına; Avukat Ahmed Göze, Kültür direktörü Cemal Gültekin, Orta okul direktörü Behram Altay, öğretmenlerden Feyzi Kutlu, Bayan Raşende Kalkançı, Bayan Ruhat Şeker birer söylev vermişlerdır . Yine seçim hakkında Halkevimiz hoperlörü ile, İsmet İnönü'nün parti hakkındaki vecizeleri halkımıza bildirilmiştir . Halkımız verilen konferansları ve vecizeleri büyük bir alâka ile dinlemişlerdir .

Halkevi seçimi ve hazırlanmakta bulunan piyes :

Nisanda evimiz komiteleri seçimlerini yeniliyeceklerdir . Ve gereken hazırlıklara başlanmıştır . Evimiz temsil komitesi Pek yakında yeni bir temsil verecektir . Roller taksim edilmiş ve çalışılmağa başlanmıştır . Oynanacak piyes « Mavi Yıldıkım » dır .

Dergimiz Aylık oldu :

Şimdiye kadar « ORTAYAYLA » adile çıkmakta bulunan dergimiz geçen sayımızdan itibaren « DÖRTEYLÛL » olarak çıkmağa başlamıştır . Yazı ailemize dahil olan yeni arkadaşlarımızın da yüksek yardımlarile, bundan böyle dergimiz her ayın birinde ve muntazam bir şekilde çıkaçaktır . Yalınız yazıcılarımızdan ricamız : Yazılarını her ayın en son başinde elimize göndermiş bulunmalarıdır. Aksi takdirde gönderilecek yazılar bir sayı geriye kalacaktır . Onun için sayın arkadaşlarımızın bu noktayı ehemmiyetle göz önünde tutmalarını rica ederiz .

DÖRTEYLÛL

SAYI : 2—18 1 - 4 - 1939 YIL : 4

SIVAS HALKEVİNİN AYLIK KÜLTÜR DERGİSİDİR

Halkevlerimizin Yedinci Yıl Dönümünde

Evimiz Kitapsaray ve Yayın Komitesi Başkanı Sayın Kültür Direktörümüz

Cemal Gültekin'in kıymetli Söylevleri

Sayın Yurtdaşlar ,

Bugün Halkevlerinin açıldığının Yedinci Yıl dönümünü ktluluyoruz .

Onun için buraya büyük bir sevinç ve heyecanla toplandık .

Bilirsiniz ki; büyük Türk Milleti, Ebedî Şefin Önderliği altında şahlanan bir Arslan gibi gerine gerine ayağa kalktı .

Başını göklere yükseltirken ayağının zoru altında bastığı yerler sarsıldı .

Milletler tarihinde daha bir eşine, bir benzerine rastlanmayan bu yüksek kalkınma Türklüğün tanrısal, köksel bir silkinişle kendi üstüne çöken kara bulutların arasından bir güneş gibi yeniden doğmuştur .

Öyle bir doğuş ki sarsıntısında boraların, fırtınaların yaratıcı iradesi. yakıcı ve yıkıcı kuvvet ve kudreti vardır .

Bu oynayış ve bu doğuş Türk Milletinin kendi millî benliğini millî rengini alması, kendi ulusal güçlerini toplaması, hulâsa olarak bütün kuvvetlerile yeniden kendini bulmasıdır .

Arkadaşlar,

Bütün ulus bu yeri hayata ulaşırken :

Zamanları kısalttık, tarihleri alt üst ettik, bir anda bütün devrimleri, bütün inkilâpları yaparak hepimizin yüreklerine serinlikler serpen kurtuluş pınarlarına kavuştuk .

İşte bu devrimlerden, bu inkilâplardan, bu kurtuluş pınarlarından biri de Halkevleridir .

Halkevleri, Türk cemiyetini yükseltmek, Türk cemiyetini inceltmek, onun her alanda verimini çoğaltmak için açılmıştır .

Halkevleri birbirine inanan, bir-

birini tamamlıyan insanların tek tek kalmaktan çıkarak, karışarak, kaynaşarak kuracakları ulusal birlik kaynaklarıdır. Şurasını geniş olarak söyleyimki ferdcilik dünyası artık tarihe mal olmuştur.

Bizim fikir borcumuz, kalk kütlelerine bildiklerimizi öğretmektir. Halkçı, halk için halkla beraber demek halkı hayvan sürüsü halinde sevk ederek devleti idare etmek demek değildir.

Halkçı, halk için halkla beraber demek?

Halkın iştirâkile, halkın ortaklığile, halkın severek ve bilerek birlikte iş yapması demektir.

İşte halkevlerinde çalışanların ödevi, işte halkevlerinde çalışanların amacı!..

Halkevlerinin arkadaşlık havasile ısınan çatıları altında milletimizi; tek tek olmaktan çıkararak, cemiyetleşerek, kaynaşarak, katılanarak bir granit kütlesi halinde daima ileriye götüreceğiz.

Sayın arkadaşlar,

Halkevleri, Türk halkını her bakımdan, yüksek bir hayat ve kültür seviyesine bir an evvel ulaştırmak için açılmıştır.

Bu evlerin sahnesi ve kürsüsü milletine hizmet etmek için Türk münevverleri için yapılmıştır. Kapıları da herkese açıktır.

Dünyanın en eski bir milleti olmakla beraber Türk milleti arsıulusal medeniyet tarihine karşı son sözünü değil, ilk sözünü henüz yeni söylemiştir. Türk istidat ve kabiliyeti henüz yeni keşfedilmiş büyük bir maden gibi arsıulusal medeniyet dünyası için emsalsiz bir servet kaynağı olacaktır.

Eski mitolojilerde, eski efsanelerde bahsedilen devler gibi millî heyecanımızı yutan, yüksek kabiliyetimizi söndüren yabancı amiller de artık bügün tamamen ortadan kalkmıştır.

Halkevlerinin İkinci Yıldönümünde Millî Şefimiz İnönü bak ne diyor:

" Size söylerken şimdi Türkiyede bütün memleketin halkçılarını, münevverlerini ve idealistlerini toplıyan bütün halkevlerine hitap ediyorum. Her tarafta, memleketin anlayışta, azimde ve çalışmak hususunda başlı başına kuvveti olan bütün unsurları bir tek adam gibi nefes almaktadır.

Arkadaşlar, bu vatanın asırlardanberi muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerilemesine medar olacak esas faaliyetleri beraber tanzim etmeleri, beraber takip ve tatbik etmeleridir...

Halkevleri, bütün vatandaşların müşterek malıdır.

Halkevlerimiz, temiz, feyizli bütün devlet memurlarının vatandaki bütün entellektüel sınıfın bütün ilerlemek isteyen unsurların, müşterek malı, müşterek vasıtasıdır. Halkevlerinin her hangi bir muvaffakiyetsizliğinden doğacak her hangi bir mesuliyet, hepsinin, hepsinin boynundadır.

Arkadaşlar, Halkevlerini çoğaltmaya çalışmalıyız, Halknvlerinin sesini memleketin her tarafına eşittir-

meye çalışmalıyız . „ İnönü'nün sözleri burada bitti .

Sayın Yustdaşlar,

Eğer yüksek ve genç Cümhuriyetimizin evrenleri tutuşturan çağdaş ulusları bile şaşırtan inkilâbımızın yerleşmesini, kökleşmesini candan ve gönülden diliyor ve istiyorsak; öz evimizle Halkevlerimiz arasında hiç bir ayrılık, hiç bir gayrılık gözetmemeliyiz .

Her alanda çalışan işçi, işyar, öğretmen, doktor, avukat, tecimen, kadın erkek her yurtdaş; gününün, çağının vaktinin bir bölümü bir kısmını bu sosyal ve kutsal yuvaya ayırmaya ve vermeye borçludur .

Artık kesinsel, kıskanç, egoist düşünceleri bir yana bırakarak benliğimizi, olanca gücümüzü bu evlerin yaşamasına harcamamız hepimiz için başta gelen ödevlerden biri olmalıdır .

Geçen yıl bu gün Türk yurdunun 109 köşesinde birer ülkü çırağı halinde yanan; ve etrafına kutsal ışıklar saçan halkevlerimiz vardır . Bugün de yeniden « 158 » Halkevi daha aramıza karışıyor . Bu suretle « 367 » vatan parçasına Halkevlerinin kültür bayrağı çekilmiş oluyor .

Son söz olarak diyeceğizki Halkevlerine kendi öz evlerimiz gibi bağlanalım onun yücelmesi için varımızı, yoğumuzu öz benliğimizi harcayalım :

Çünkü onun eksiği bizim eksiğimiz, onun ışığı bizim varlığımızdır . Behcet Kemal Çağlar'ın dediği gibi :

On yedi milyon gönül şimdi birer
Halkevi
Gözümüzün ferinde ülkümüzün
Alevi
Büyük yarınımıza doğru seferberiz
Biz
Halk içinde, halk için, halkla
Beraberiz biz .

Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti, yaşasın Milli Şef İnönü .

BİR BAHAR AKŞAMI

Bir bahar akşamı koştu bulutlar,
Karanlık gölgeler kapladı yeri .
Suların göğsünü üşüten rüzgâr,
Yanan bülbüllere verdi gülleri .

Yükselen yorgun gök yerle dertleşti .
Bekledim, geçersin diye bir zaman;
Sesler dindi, renkler lâcivertleşti :
Uzak bir gölgenin koştum ardından .

Feyzi Kutlu Kalkancı

HALKEVLERİ

YAZAN : Vehbi Cem Aşkun

On yedi milyon Türk'ün kafa gönül birliği,
Yarattı güçlerinden bu kültürel dirliği .

Burda çarpan yürekler milyonların sesidir,
Burda yoksul ve zengin, baba, oğul hep birdir.

Ülküdür bu yapıda yüzlere veren süsü,
Söylenir bir ağızdan Ulus, Vatan türküsü .

Altıokun çizdiği büyük, ulusal yolda,
Yürüyen yurttaşlardan çalışan var her kolda .

Amacı bu kolların Cümhuriyet, vatandır,
İçindeki işçiler tek ülküye tapandır .

Gönlüne hız vermişse devrimlerin gidişi,
Sendə girüp üstüne almalısın bir işi .

Yurt, Ulus bir birinden ayrılmıyan bütündür,
Burda bulunan işler birbirinden üstündür .

Esirgeme kendini var kıy emeklerine,
Hangi işi bulursan sarıl durma birine .

Yurt için çalışmaktan usanılmaz bıkılmaz,
Ne yapsan bu uğurda gelir mutlak yine az .

Yaratıcı bir Ulus varsa ancak Türklerdir,
Anılmıştır acunda tektir, tarihte birdir .

Gözlerinde dünyanın bu gün yer tutan varlık,
Ne dir bu çetin savaş, kaybolan o karanlık .

Bunlar hepsi Türklüğü bildiren ve gösteren,
Bunlar değil mi Türk'e bu üstünlüğü veren ? .

Oğuz, Atila, Cengiz adından hızlanan Türk,
Sonunda da yarattı koskoca bir Atatürk .

Bu çatının altında odur ışıtan yurdu,
Bu kültür yapısını onun ülküsü kurdu .

Bu ülküyle burada bir nesildir işliyen,
Yalnız duyğu değildir, kafadır genişliyen .

Görmiyor gözlerimiz geride kalanları,
Şimşek gibi görürken önde yol alanları .

Ne döneriz bu yoldan, ne de bir gün saparız,
Ergeye varmak için her ne olsa yaparız .

Gözümüz ileride başımız yukardadır,
İçimizde vatanı yükseltmek aşkı vardır .

Bu inanla bağlandı burda kardaş kardaşa,
Bir ülküye taparak çıktık burda savaşa .

Burda yalnız bir Türklük, Ulus, Vatan yaşıyor,
On yedi milyon burda bir kalp gibi taşıyor .

Koşun, gelin yurtdaşlar, girin burdan içeri,
Fikirlerin örsünde eziliyor her geri .

Yeni ülkü, yepyeni bir nesil yaratıyor,
Doğan günün içinde eski sönüp batıyor .

Türk'ün ülkü kaynağı, kültür dağıtan yeri,
Sevin yurtdaş bu yuva, senin bu Halkevleri .

ALTIOK

Dik yamaçlar atlayın, koşunuz hiç durmadan,
Yüz yılı bir yıl yapan inançtan gücümüz var .
Arkasına bakanlar, dönektir geri kalan;
İz olarak bıraktık yulumuzda ışınlar .

Yayda altıok gergin duruyor yurdum için,
Fırlad amacına uçları gökte öcek .
Değişim yarışında içindeyiz sevincin;
En önde ilerlerken acun bizi görecek .

Feyzi Kutlu Kalkancı

YAZAN: Vehbi Cem Aşkun	SIVAS'IN TARİHÇESİ	Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Tedkiklerinden

— III —

« Sıvas » kelimesinin menşei hakkındaki mevcut mutalaalara göre, ilk defa « Sebaste sonra, « Sauasco, Sebastea, Cabira, [1] Cabires » olmuştur. Bilahere Pontos kralı büyük « Mihridat » ı mağlup eden meşhur « Pompe » [Kebires] adını « Diyospolis » e çevirmiştir. Bir müddette bu ismi taşıyan Sivas, çok geçmeden « Sivastiye » olmuştur. Bu son adı veren « Pitodoris » isminde bir kadındırki, o zamanlar Romalıların himayesiyle bu şehirde saltanat sürüyordu. İmparator « Ogüst » e yaranmak için şehri baştan başa süslüyor, onun Rumca ismine nisbetle « Sivastiye » ismini veriyor. Ve bu da zamanla son telaffuz edilen « Sivas » şeklini alıyor . . .

Şehrin evvelce bulunduğu yer, bu günkü Sivas'ın üç saat şarkında ve Kızılırmak kenarındaki « Goraz - Kızılgoraz » kariyesi civarında idi.

Anadolunun en eski merkezlerinden olduğu tarihen sabit bulunan Sivas, muhtelif devirlerde, muhtelif devlet ve milletlerin istilâsına uğramıştır. İslâmların eline Tevaifi Mülûk devrinde geçmiştir.

Sivas Milâdın Onbirinci asrında Oğuz Türklerinin Anadoluyu fethi sıralarında « Danişmendiye » devletini kuran « Ahmed Danişmend » tarafından zaptedilmiş; Yüz sene kadar Danişmendlerin idaresinde kalmıştır. Bu müddet zarfında Altı Hükümdar icrayı hükûmet etmiştir.

Nihayet Danişmendlerin bir asırlık saltanatı İkinci Kılıç Arslan tarafından sona ermiş; ve Sivas şehri de Selçuklular'ın idaresine geçmiştir. Bu bir buçuk asırlık zamanda Sivas, gâh vilâyet merkezi, gâh paytaht olmuş ve çok imar görmüştür.

Şehrin o zamanki nüfusu 120,000 kişi imiş. Medreselerinde 10,000 kadar talebe varmış. Halıhazır Sivas Kalesi ve Camiikebir namiyle maruf en büyük cami o devirlerin yadigârıdır. Ve Birinci Alâaddin Keykubat tarafından yapılmışlardır.

Kale, aşağı yukarı şehrin ortasına yakın bir yerde ve her tarafa hakimdir. Buradan Sivas'ın dört yanını görmek mümkündür. Üzerinde büyük bir de Saat vardır.

Hâlâ Kalenin üzerinde bulunan bu saat vaktiyle işlerdi ve sesi çok uzaklardan duyulurdu. Sonra Ramazanlarda " İftar, Sahur „ topları da buradan atılırdı. Saatın tam ö-

(1) Kebire

nünde ve hakim bir noktada sabit bir Top vardı. Bu çok eski, kullanışsız, hasılı müzelik bir toptu. Onun için kazası eksik olmazdı. Çok defa seyirciler ve topçu yanmak tehlikeleri atlatmışlardır. Her halde bu yüzden olacak ki bir aralık topu yasak ettiler. Ve topta oradan kalktı...

Şimdi burası, «Kaleboynu» namile maruf bir mahalledir. Sivas ileride inkişaf eder, genişlerse her halde bu Kaleden istifade edilir. Bu mahallenin büyük noksanı, susuzluğudur. Bu ihtiyaç karşılanırsa her türlü gelişmeğe elverişlidir.

Camiikebir: Yeni adı «Uluanak» olan bu cami de mühimdir. Bilhassa Minaresi dikkate değer. Ve oldukça kıymetli de bir sanat eseridir. Yakından tedkik edilirse, kuruluşundaki azemet gözleri doldurur. Bu itibarla halk nazarında ehemmiyeti büyüktür. Ve hakkında türlü türlü efsaneler vardır. Bunlardan birisi şudur: Vaktiyle cami, istasyon civarındaki «Gazhane» denilen mevkie yapılacakmış. Fakat bir türlü muvaffak olamamışlar. Caminin yapılması için icabeden malzeme gündüz akşama kadar Gazhaneye taşınmış; sabahleyin kalktıklarında aynı malzemenin camiin bugünkü yerinde olduğunu görmüşler. Ve aynı hal 40 gün devam etmiştir. Nihayet ihtiyar bir zat peyda oluyor. Caminin Gazhaneye değil, halı hazır yerine yapılmasını söyliyor. Ve nasıl yapılacağını da izah ediyor. Sonra gözden kayboluyor. Bunun üzerine derhal ihtiyarın dileğini yerine getiriyorlar. Ve o zatın da Hızır olduğuna kani olarak caminin ilk direğini onun göründüğü yere dikiyorlar. Adına «Hızırdireği» diyorlar. İkinci efsane de bu direk hakkındadır: Caminin içerisi çok geniştir. Ve üç kapusu vardır. En kalabalık Bayram günlerinde bile kolay kolay dolmaz. Dünün Mimarı tarzına göre caminin içerisinde birçok direkler vardır. Bunların arasında «Hızırdireği» ayrı bir hususiyet taşır. Herkes bunun dibinde okunur. Hatta daha ileri vararak, buraya nur yağdığını bizzat gördüklerini söyleyenler de çoktur. Bilhassa Bayanların inanı fazladır.

Hızır, insanların dar günlerinde imdadına ulaşan nur yüzlü, uzun, beyaz sakallı meçhul bir şahsiyettir. İşte Camiikebir de yatan zat ta böyle bir Hızırdır. Yaşlıların rivayetine göre, bir gün bu Hızır direğinin dibine gayrı meşru bir çocuk bırakılmış; bunun üzerine direğin dibinden büyük bir su çıkmış. Ve ne yapmışlarsa suyu kesememişler. Sonuçta 40 yapağı Yün tıkamak suretile durdurmağa muvaffak olmuşlar.

Caminin halk arasındaki adı, «Ulucami» dir. Ve bulunduğu mahalleye de «Camiikebir» mahallesi denir. Yeni adı «Uluanak» mahallesidir.

Zaman geçtikçe eski eserlerimiz yavaş yavaş hususiyetlerini kaybediyorlar. Nitekim Ulucami de birçok hususiyetlerini kaybetmiştir.

Çünkü eskidikçe tamire ihtiyaçları eserlerin eski varlıklarından büyük bir kısmının kaybolmasına sebep oluyor .

Sivas en büyük imarı Selçuklular devrinde görmüştür . Mevcut eski eserlerden Çifteminareler, Gökmedrese, Şifaiye, Bruciye ve sair eserlerin hepsi de o zamanların canlı abideleridir . Nitekim üzerlerinde epeyce durduğumuz Kale ve Ulucami de Selçuklılardan Birinci Alaeddin Keykubat zamanında yapılmışlardır .

Sivas Selçuklılardan sonra İlhaniler'in eline geçmiştir . Bir müddet te onların idaresinde kalmış; bilâhere Osmanlıların hükûmet kurup Anadoluya hakim olmaları üzerine Osmanlı İmparatorluğunun büyük bir şehri olmuştur . O zamanki mülkî tâksimata göre : Tokat, Amasya Şebinkarahisar Sivasa bağlı birer Sancaktılar . Bugünde 9 İlçeli, günden güne önemi artmakta bulunan büyük şehirlerimizden biridir .

Selçuklular devrinde bayındırlık bakınından epeyce yüzü güldürülen Sivas, Osmanlı İmparatorluğundan bu yüksek gelişmeyi görememiştir .

İmparatorluğun henüz parlamağa başladığı sıralarda ve Yıldırım Bayazit zamanında Timur'un istilâsına uğramış, bir çok yerleri harap edilmiştir .

Bu istilâ yalnız şehrin yanıp yıkılmasile bitmemiş; ahalisi her türlü zulmü gördüğü gibi büyük bir kısmını da kaybetmiştir . « Şehitlik » ve « Halfelik » denilen Mezarlıklar Timur istilâsının masum maktüllerile doludur .

Şehitlik, şehrin Erzurum yolu üzerindedir . Malatya yolunun şehirden çıkınca soluna düşen Halfelikle, Şehitliği birbirinden «Mısmıl» Irmak ayırır. Ve bu mahalleye hâlâ Şehitler denilmektedir .

Halfelik, Timur'nn kestiği 20 ye yakın Halfe'nin büyücek bir mezarından dolayı verilmiş addır . Doğrusu " Kalfa olan, fakat halk arasındaki telaffuzuna göre eski üzeri noktalı 'h, ile söylenilen Halfe zamanının mistik kültürü ile yetişmiş bilginlerinin sıfatıdır . Eski kültür hayatımızın son yıllarındaki okullar da Kalfalar vardı . Meşhur Hattat « Abdi kalfa » hâlâ o zamanın bu mühim sıfatını taşımaktadır . Başta Millî Şef İ. İnönü olmak üzre çoğumuzun hocası bulunan bu zat küçük yaşta kalfalık payesine yükselmiş ve bugüne kadar ayni sıfatı muhafaza etmiştir . Onu Sivasta herkes " Abdi kalfa „ diye tanır . Ve hürmet eder .

İşte Timur'un öldürdüğü ve mezarları Halfelikte bulunan halfeler de zamanının böyle saygı değer şahsiyetlerindendir .

Timur,un yakıp yıktığı Sivas nihayet [1] Sultan Mehmet Han zamanında imara başlanmış ve Cümhuriyet devrinden evvelki halini almıştır .

[1] Çelebi Mehmet

MiLLî ŞEF'iN Rolü

N. E.

Tarihte her hadise bir insan ismi etrafında toplanır . Şef dediğimiz bu insanlar, ya esasen mevcut bir mefkûreye istikamet verirler; yahut ta, yepyeni mefkûrelar etrafında kütleyi toplarlar . Bu mefkûreler psi kolojik ve ekonomik şartlara ne derece uygun iseler o kadar çok insanı kendilerine çekebilecekler ve muvaffak olabileceklerdir . Bu muvaffakiyetlerin en büyük hissesi şüphesiz Şefe ait olacaktır .

(Millî Şef) in daha başka karakteristiği ve kıymeti vardır : Millî Şefin ideali tek cepheli değil çok cephelidir . Bu takdirde muvaffakiyet daha güç fakat şeref o kadar ziyadedir .

Her hâlde bir tarif yapmak icap ederse, Millî Şef millî, muhabbetin, millî hürmetin ve millî itimadın mihrakıdır .

Türk milleti, insanlık tarihinde, daima Millî Şefler yetiştirmekle temayüz eder . Bir milletin Şef yetiştirme hususunda bu kadar velût olması onun hayatiyetine ve bekasına en güzel delildir .

Atatürk bu Şeflerin en büyüğüdür . Milli tarihimiz ve insanlık tarihi; Atatürk kadar, en müşkül vaziyetlerden bu kadar meharetle sıyrılmış, d i k t a t ö r l ü ğ e tenezzül etmeden, sırf görüşlerinin, dehasının ve imanının kuvvetiyle, hayat şartlarında ve zihniyetlerde temelli inkilâplar yapmış başka bir Şef tanımıyor .

(Şef) e hürmetin, sadakatın en güzel misallerini veren Türk Milleti, maddeten kaybettiği Şefin yerine en lâyık olanını bulmakta hiç zorluk çekmedi .

Türk milletinin yalnız bu son jesti, Kemalist inkilâbın milletçe ne kadar benimsenmiş olduğunu bütün dünyaya gösterdi .

Esasen çok zeki, bilgili ve sağlam karekterli olmakla bereber (Ebedî Şef) ten uzun yıllar nur ve feyz almış olan (Millî Şef) İsmet İnönü her türlü tebcile layık olduğunu eserlerile isbat etmiştir . (MİllÎ Şef) in etrafında ayni ideal'e toplanmış bulunan Türk Milleti istikbale ümitle, cesaretle bakabilir.

Bu, bir millet için en büyük bahtiyarlıktır .

Kış ve Uzlet

Uçtu yazgagalarda al mantolu akşamlar,
Hayâlin hür kuşları ses vermede göknilden ...
Kânun sabahlarının hohladığı bu camlar,
Bu camlar mahrum artık o hertürlü yeşilden,
Uçtu yazgagalarda al mantolu akşamlar ...

Gök kağşamış bir kubbe, nerdeyse devrilecek,
Sobalar çıtır çıtır sükûtla dertleşiyor ...
O kalkılmaz uykuya dalsak kimler bilecek,
Ruhlar adem ilinin toprağını eşiyor,
Gök kağşamış bir kubbe nerdeyse devrilecek ...

Şarkısız bahçelerin yapraksız ağaçları,
Yardudağı yazların özlemini çekmede ...
Nerde o gönlü Bahar ve güz olan saçları ?
Ömrüm kış tarlasına son tohumu ekmede,
Şarkısız bahçelerin yapraksız ağaçları ...

Ah . . . çırpınan zamanın boşalan kumsaatı,
Hergün aynı dağlara çöken beyaz geceler ...
Ah ... sonsuz isteklerın tavlada kalan atı,
Çeşme dudaklarında düğümlenen heceler,
Ah ... çırpınan zamanın boşalan kumsaatı ...

Rıza Polat

Ruhumun Özlediği Kadın

Bin kartalın ufkumda baş eğdiği zamanda,
Kafam ibda denilen en büyük zevki tattı .
Hissimin, aklımın çarpıştığı bir anda,
Hâyalim en sonunda bir şaheser yarattı ! .

En derin bir füsunla kalbe giren bu kadın,
Baştan başa bir esrar, baştan başa bir gamdı .
Dolgun bakışlarında ruh beliren bu kadın,
Ne benim göz aşinam. Ne de bir akrabamdı !.

Varlığımı lav gibi tutuşturan bu beden,
Kılınç olan gönlümü saran alevden kındı .
Kahreden kudretiyle asırlara hükmeden,
Ruhumun beklediği, özlediği kadındı ! .

Ferit Ragıp

Edebî Tahlil:

Yakup Kadri ve Ankara Romanı

Feyzi Kutlu Kalkancı

Yakup Kadri, tahkiye sanatını hakkile kavramış romancılarımızdandır. Bütün eserlerinde alâkalı bir teselsül, mükaleme, hareket unsuru, mekân ve terdit en büyük bir rol oynar. O, mevzularını işlerken kahramanlarını ebediyete ulaştırmanın sırrına ermiştir. Pek tabiîdir ki yalnız örf ve adete ehemmiyet vererek, romanda en mühim bir unsur olan şahışları silik birer gölge halinde önümüze seren bir eser belki zamanının tarihi için kıymetli bir vesika olabilir; fakat yüz yılların sinesinde kendisine bir yer hazırlıyamaz.

Muayyen suya giremezsiniz diyen Haraklit'in oluşu içinde bulunan kâinatta değişmiyen, ışık altında âkisler halinde görünen yalnız bir şey vardır ki bu da insan ruhudur. Onu tahlil edebilen onun derinliklerine nüfuz eden en büyük sanatkârdır.

Yakup Kadri Ankara romanında fenomen «hadiseler» aleminin kendisini tatmin etmediği bir kadınla Anatol Frans'ın Tais romanındaki ilâhî aşkla tabiî hayatı birleştirmek suretile ruhunun derinliklerine inerek irademize tabi olmıyan manevî kuvvetleri kullanmak suretile Numen « Makulât » alemine doğru yükselmiş bulunan Pafnüs; Selma ise, realite « Şeniyet » aleminin tatminsizliğini ruhunda kuvvetle duyan, ğeçici zevkler içinde iken bile ruhunda istirap ateşleri tutuşturan Tais'tir.

Yakup Kadri iç aleminin derinliklerine dalan insan ruhunu iyice anlayabilmek için muhtelif cephelerden harekete geçer ve bu suretle eserlerini meydana getirir.

Nurbaba, Erenlerin Bağından, Hüküm Gecesi, Kiralık Konak, Yaban, Ankara, Sürgün gibi edebiyatımızın bu kalitede üstün örneklerini veren kiymetli romancımız Yakup Kadri bütün eserlerinde olduğu gibi objektif alemi, sübjektivitesinden geçirerek eserlerini veren sübjektivitesi hakim bır sanatkârdır.

Halk Edebiyatımızın Bugünkü Durumu

YAZAN : Vehbi Cem Aşkun

— I —

Halk edebiyatı, halka göre, halkın içinden doğma bir edebiyattır . Ayni zamanda bu edebiyat, Türk ulusunun kavmî edebiyatıdır . İslâmiyetten evvel Türklerin meskûn bulundukları yerlerde yaşamış ve bugüne kadar gelmiştir . Şüphesiz ki tarihi zengin bulunan Türklerin her sahada olduğu gibi, sanat sahasında da yüksek eserleri vardır . Bunlardan Mimariye ve buna mümasil malzemesi taş, toprak, demir, tunç olan sanat eserlerine ait örnekler zaman zaman yer altlarından çıkıyor . Fakat güzel sanatların mühim bir şubesi olan edebiyata müteallik eserler maelesef bulunamıyor . Bunda en buyük amil daimî akınlardır . Ve en önemli mahsulları şifahî olan bu edebiyatın zamanla unutulması gayet tabiîdir . Çünkü her hangi bir kütleyle temasa gelen Türkler kendi medeniyetlerini o kütleye aşıladıkları gibi, onların Mütekabil tesirlerinden de kurtulamamışlardır . İşte ilk mahsulların yazılı, yazısız bu suretle kaybolması muhakkaktır . Bununla beraber büsbütün bilgisiz de değiliz . Yine az çok kudret ve kabiliyetimizi gösteren eserlere malikiz. Gerçi bu eserler vazıh bir surette eski Türk lisan ve edebiyatını gösterecek mahiyette zengin değilselerde her halde bir fikir vermek nasibinden de uzak değillerdir . Bu hususta bilhassa sayın üstat Fuat Köprülü'nün hizmetleri büyüktür . . .

— II —

İslâmiyetten evvel « Halk Edebiyatı » tabiri yoktu . Halk denen unsur birbirinden sınıf farkile ayrılmamışlardı . Binaenaleyh Kamunun hislerine, heyecanlarına tercüman olan edebiyatta birdi ve müşterekti. İslâmiyetin Türkler tarafından kabulu bu havayı bozdu . Yavaş yavaş yavaş saray mefhumu ulus arasında kendiliğinden bir zümre tesisine çalışıyordu . Nihayet saraya has bir yüksek tabaka edebiyatı belirdi . Halk ilk zamanlarda buna temamen bigâne idi . Çünkü ne ölçüsüne, ne de kullandığı kelimelere alışıktı . O sanki hiç bir şey olmamış gibi kendi hislerinin tercümanı olan aşıklarını dinliyor; onları en yüksek sanatkâr tanıyordu . Bununla beraber yüksek tabaka edebiyatı da boş durmuyor, halka yanaşmanın yollarını arıyordu . Bunu Mev-

lâna'nın oğlu « Sultan Velet » de görüyoruz. Bittabi bu kolay bir iş değildi. Onun için muvaffak olunamıyordu. Beri taraftan Halk Şairleri de yüksek tabaka Şairlerine imrenerek onlar gibi Gazel, Kaside yazıyorlardı. Neticede: Yüksek tabakaya hitap eden şairler meydana getirdikleri eserlerin adına «Divan» dediler. Ve edebiyatımıza da bu adla geçtiler. Diğer, halkın çoşkun hislerine tercüman olan sanatkârlar ise deyişlerini topladıkları defterlerin adına « Cönk, Sığırdili » diyorlardı. Her nasılsa edebiyat tarihçileri birincilerin eserlerine verdikleri " Divan " adını olduğu gibi alarak " Divan Edebiyatı " tabirini kullandılar. Diğerine ise top yekûn sadece " Halk Edebiyatı " dediler. Muhakkak ki, bir ilmin, bir fennin, bir sanatın okunup anlaşılabilmesi için tasnifine lüzum vardır. Bu bakımden tarihçilerimizi çok haklı buluyoruz. Bunların şüphesiz ki, birbirlerine benzemiyen tarafları çoktur. Onları ancak böyle bir tasnifle anlatmak mümkündür. Yalnız burada mühim nokta: " Halk Edebiyatı " tabirinin sakatlığıdır. Acaba, o biri halka hitap etmiyormuydu? Biraz tarihe dönersek, bu sorğunun cevabını kolaylıkla buluruz. Saray denilen nesne bir Hanedandan ibaret değildir. Nihayet bu Hanedan yalnız, " Padışahlık " mevkiini ihraz hakkına sahiptir. Diğer bütün ricalı " Vezirinden, kapıkuluna" kadar halkın çocuklarından müteşekkildir. Nitekim, Merzifon'un Marınca köyünden maruf Kara Mustafa Paşa, bir köylü çocuğu olduğu halde sadaret mevkiine kadar yükselmiştir. Bunun gibi Osmanlı tarihinde sayısız adam vardır. Hatta bunların arasında zamanının ileri tahsilini görmeyen bir çokta cahiller vardır: " 7 - 8 " Hasan Paşa gibi.

Şu halde " Divan Edebiyatına " hakltan ayrı bir edebiyat gözü ile bakamayız. Zamanın Padışahları ve ricalı Divan şairlerini koruduğu gibi, halk arasındaki saz şairlerine de büyük ehemmiyet vermişlerdir. Ve bu hal neticede iki sanat mensuplarını da birbirine sevdirmiştir. Bunun en canlı örneğini Anadoluda yetişmiş şairlerin elimize geçen " Cönk " lerinde görüyoruz. Ben Merzifon şairlerine ait araştırmalarımda buna şahit oldum. Hem Divan şairleri gibi gazel kaside, hem de saz şairleri gibi koşmalar yazmışlar. Ve her iki sahada da muvaffak olmuşlardır. Aralarında bir fark var: Anadoludaki Divan şairleri muayyen mazmunlara bağlı kalmamışlardır. Bilhassa Dil bakımından çok ayrı ve mümtaz bir hususiyet taşırlar...

Bugün şüphesizki, böyle bir ayrılık muvzubahs olamaz. Zira hükûmetimizin şekli Cümhuriyettir. Devtetçilik prensipleri her hangi bir sıntf imtiyazına meydan vermez. Bu itibarla mevcut eserler gerek dil, gerek ifade bakımından temamen halkın anlıyabileceği tarzdadır. Çünkü Divan şairlerinin çığırındaki yazıları bugün münevverlerde anlamıyorlar. Tabiatiyle anlaşılmıyan

— *Sonu 16 ıncı Sayfada* —

Sıvas Şairleri :

Şâir İhya Efendi

YAZAN : *İbrahim Olçayto*

(İhya Efendi) Tokat'ta doğmuş, gençliğini Sivas'ta geçirmiştir . İhya Sivaslı olmadığı halde Sivas şâirleri arasında gösterilmesinin sebebi : günlerinin çoğunu Sivasta geçirmesindendir .

İhya efendi, bir Darabati Aşk, bir de Bâkûre adlı iki eser yazmıştır, bunlar manzumdur . Bâkûresini ele geçiremedim . Darabati Aşk baştan başa manzum, münacat, kasideler, medhiye, doğum, ölüm tarihleri, cülûsiye, cami, pınar kitabeleri ile bir kaç da tanzir ve tahmis gibi güzel yazılarla süslenmiştir .

Darabati Aşk, İstanbul Cihan Matbaasında Maarif Nazaratinin 9 Ağustos 1323 tarih ve (247, 276) sayılı ruhsatnamesiyle bastırılmış 125 sahifelik bir eserdir .

Darabati Aşk'ın baş tarafında, — Rahmetli — Ziya Paşanın (âyinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz) mısraını takliden söylenmiş bir beytile başlanmıştır . O beyti şudur :

Kişinin sözleri âyinei mahiyetidir,
Nigehendaze onun halini inba eyler.

İhya Darabati Aşki'nin başında kendi hüviyetini de kısaca ve tevazula anlatmıştır . Bu sözlerinde ne demek istediğini kendisinden dinleliyelim .

İstidadı nisbetinde münbasit olmıyan tabiati şâiranemin mahsulü, soğuk memleketlerde hasıl olan eşcari gayrı nadıca gibi revnaksız olur . Mevlid ve menşeim : Tokat, sekiz senedir âramgâhım Sivas olmasına nazaran şu defterdeki âsari kemteranem de böyledir . Tabiî olmamakla beraber her nazarda başka başka in'ikâs eder maayibcu olmak seciyei mümtazesine malik olmuyan erbabı edebe bir türlü, onların hilâfi meşrebinde yaratılmış bulunanlara da başka türlü görünür . Bence ise hepsinin de azçok meziyeti vardır .

Evvelini vaktı şebabimden şimdiye kadar : yazdığım âsarın ekserisi şu kitapta mevcuddur, tenezzülen mütalea buyuracak eshabı insaf göreceklerdir ki eş'arımın bir çoklarındaki yenilik kavafi ve rediflerden ibaret değildir . Hususatı sairede de bir dereceye kadar iltizamı teceddüt edilmiştir .

Sübhanallâh çocukluğumdan bu ana kadar bana şiiri terkettirmek için söylenen sözler, yapılan nasihatlar müfit olmadı, sevki tabiatla olan sayü sebatım sayesinde işte bir Divani eş'ar husule geldi, muhtevi-

yatından bazılarını ancak dört beş kimseye belki okumuşumdur, hiç kimsenin görüp işitmediği parçalar da vardır.

Divanımın esnayı mütaleasında ismi bulunan (Darabati Aşk) terkibinin müeddasine tevafuku anlaşılır, vallahülmüveffiku velmürşit.

22 Mayıs 1323

Sivas Osman Paşa Mallesinde :

Şahidi Marifete dildade,
Ömer İhya Mütevelli Zade.

İhya nesir olarak yazdığı bu yazısından sonra, ihya ettiği (Darabatı Aşk) adındaki eserciğinin bastırılması için Allahına karşı bir yalvarışta bulunuyor. Bu gün eserinden bahsedildiğini görseydi kim bilir ne kadar sevinecek ve gurur da duyacaktı.

İhya'da âile sevgisi pek sarsılmaz bir halde bu bağlılık kendi kızına söylediği bir doğum tarihinden anlaşılmakta ve tarih te budur :

Basdıkta kadem mehri vücude bu kerime,
Sevkeyledi vicdanları şükrâni azime.

Evlâd büyük nimetidir hazzeti hakkın,
Evlâd bütün nimetine kıymetli zamime.

Yazsun dahi tarihi dilârasını İhya,
Güftarın eder bahşi sefa tab'i seliyme.

Dürdanei penç olmada riyzan bu güherden,
Doğdu bu sene fevzile (Sıddiyka Neriyme).

İHYA'nın BİR ŞARKISI

Hüseynin müessir nevhasiyle,
Düşündüm ağladım sazın sesiyle.

Hayâlatımla derdi bikesiyle,
Düşündüm ağladım sazın sesiyle

Edüp en eski demlerden bir hikâye,
Kıla vicdani mecbur iştikâye.

Sarıldım dameni sazi bükâye,
Düşündüm ağladım sazın sesiyle.

İhya'nın Saz dilinden bir Şarkısı

Dil hastayım ızhari figan eylerim amma,
Bir hali dilimden bilenim nabzım tutsa.

Sarki vü gazeli söyleyerek bursa kulağım,
Ağuşü terennümde beni haylı uyutsa.

İHYA'dan bir Gazel

Güzelim kaşlarını çatma dedim çattı yine,
Beni başından aman atma dedim attı yine.

Bir tebessüm de mi yok diye ettikçe niyaz,
Yüzüme gülmedi ben aşıkı ağlattı yine.

Elemi naveki hicranı çıkarmak istedim,
Dili pürhunine bin tiri cefa attı yine.

Ben dedim bezmi muhabbette gururun yeri yok,
Meyi azvakime zehrabi sitem kattı yine.

Sevgilisinden bir haylı günler ayrı düşen İhya, artık ayrılık ataşına dayanamaz bir hale gelmiş, dakikaları, yıllar kadar uzuyan saatleri zincirlerle çekmiye başlamış. Dostundan aldığı bir haberemi yoksa aralarında kararlaştırılan kavuşma demlerinin yaklaşmasından mı nedense, yarının her halde geleceğini tahmin edip dururken, közetliye gözetliye gözleri yollarda kalan İhya'nın umud ataşları sönmüş, arada alevlenen hasret ataşını şirinin göz yaşlariyle söndürmüye başlamış, dostunun ne zaman geleceğini dertli dertli soruyor . . .

İhya'dan bir Şarkı

Ümmid zuhur etmedi ferdaye mi kaldı ?
Diydari emel Turü tecellâye mi kaldı ?

Bir ay oluyor gelmedin ey kaşı hilâlim,
İcrayi muhabbet gelecek aya mı kaldı ?

Suhbet yine eş'ar ile inşaye mı kaldı ?
Cay eyledi sahrayi bahari bütün ahbab,
Aheyleme, zar ağlama İhya'ye mi kaldı ?

Anlaşılıyor ki böylelikle, kös dinlemiş dostun geldiği geleceği yok. Aşkının kerbelâsı İhya'yi yakmış kavurmuş, çöllerde susuzluktan dili ve dudakları kavrulan yanık şâir yana yakıla sevgilisini aramaktadır.

Tekbaşına dağ dağ dolaşanların, seslerini kendilerine can yoldaşı yaparak ve dertli koşmalar söyliyerek gezdikleri gibi, İhya da şuradaki koşmasile gene sevgilisini aramaktadır.

KOŞMA

Semaye ser çekti buhari âhim,
Şuhü ser bülendim nerelerdesin ?
Gözümden nihan oldun ey yüzü mahim,
Mehri dilpesendim nerelerdesin ?

Gönlüm güzellerden zatını seçti,
Cemalin bi bedel yüzün güleçti.
Yüzünü görmiyeli seneler geçti,
Sevdiğim efendim nerelerdesin ?

Göreceğim geldi ol gülizarı,
Yolları gözlerim pencere varı.
Bildir mekânını gelmezsen barı,
Ben geleyim kendim nerelerdesin ?

Bezmi muhabbetin cennet misali,
Göklere aksetmiş yüzünün alı.
Ey lebi selsebil dişi leali,
Ey kelâmi kendim nerelerdesin ?

İhya'yı hayate raptetmek için,
Divane gönlünü zaptetmek için,
Ey aşkı kemendim nerelerdesin ?

İhya Medrese tahsili görmüş, Arab ve Acem dillerince yazılmış eserleri anlamak ve anlatmakta zorluk çekmiyecek kudretlerdedir. İhya, Aruz ve Hece vezinleriyle manzum parçalar yazmıştır, bir takım yazılarında, Tanziymat ve Divan edebiyatını da taklid ettiği görülmektedir. Böyle olmakla beraber Üstad (M. Turhan Tan) ın tariflerine göre İhya'ya bir edip denilemez.

Bir edib için dil bilmek, edebiyat tarihini bilmek, eski ediblerin eserlerini anlıyarak okumak ve garb edabiyatiyle derin bir halde meşgul olmak gibi meziyetler gerektiğine bakarsak İhya'ya tam bir edib diyemeyiz. Çünkü bu vasıfların çoklarının kendisinde bulunmadığını biliyoruz.

Fakat yazıları gene büsbütün de kuru ve kof değildir, esnetmeden, istekle okunacak bir sempati de vardır.

— *13 üncü Sayfadan devam* —

bir yazı tarzını takip etmek boş faydasız bir iş görmektir. Dün için meziyet sayılan " Aruz „ şiirler, bugün için gülünç bir geriliğin ifadesidir. Eskilerin zamanına göre değerleri büyüktür. O günleri öğrenmek için onları zevkle okuruz. Fakat bu günün sanatkârları ayni yola girerlerse gülünç olurlar. Edebiyat sosyal bir varlıktır. Cemiyetin bünyesine uyarak cemiyetle beraber inkişaf eder. Cemiyetin akışına ayak uydurmıyan eserler daima ölür. Her halde Lâle devrini tarihten okumak, Nedim'in şiirlerini okumak kadar zevkli ve daha canlı değildir.

Vehbi Cem Aşkun

Mesul Direktörü : E. Tanrıverdi

Yazı İşleri Direktörü : Yayın Kolu Başkanı Kültür Direktörü C. Gültekin

HALKEVLERİ DERGİLERİ

HALKEVİNİN ADI	DERGİNİN ADI	KAÇ GÜNDE BİR ÇIKTIĞI
Adana	Akgünler	Onbeş günde bir
Afyon	Taşpınar	A Y L I K
Bafra	Altınyaprak	«
Balıkesir	Kaynak	«
Bilecik	Devrimin Sesi	«
Bursa	Türkün	üç Ayda bir
Edirne	Altıok	A Y L I K
Alàzık	Altan	«
Eskişehir	Halkevi	«
Eminönü	Yenitürk	«
«	Halk Bilgisi Haberleri	«
Isparta	Ün	«
Izmir	Fikirler	Onbeş günde bir
Kars	Doğuş	A Y L I K
Kastamonu	Ilgaz	«
Kırklareli	Batıyolu	«
Konya	Konya	«
Merzifon	Taşan	«
Milàs	Yeni Milàs	«
Niğde	Akpınar	«
Niksar	Ülker	«
Samsun	19 Mayıs	«
Sinop	Dıranaz	«
Sivas	Dörteylûl	Ayda bir

SİVAS KÂMİL MATBAASI — 1939